Vysokonapěťové zkušebnictví

Zkušebny vysokých napětí

- S nárůstem přenášeného výkonu rostou i napěťové hladiny přenosových vedení
- Při transportu výkonů na dlouhé vzdálenosti narůstá podíl stejnosměrných systémů (HVDC), většina přenosu je však realizována střídavým systémem
- Zkušebny vysokých napětí ověřují, zda izolační systém vydrží předepsaná napěťová namahání

Zkušebny vysokých napětí

- Izolační systém je při zkouškách namahán pomocí napěťových zkoušek
  - Napěťová zkouška střídavým napětím síťové frekvence
  - Napěťová zkouška atmosférickým impulzem
  - Napěťová zkouška spínacím impulzem
- Velikosti napětí a typ napěťového namahání zavisí na typu zařízení a jeho jmenovité hladině

Zkušebny vysokých napětí

- Zkušebny vysokých napětí musí být vybaveny příslušnými zdroji vysokých napětí:
  - Stejnosměrné zdroje vysokých napětí
  - Střídavé zdroje vysokých napětí
  - Impulzní zdroje vysokých napětí

Stejnosměrné zdroje vysokých napětí

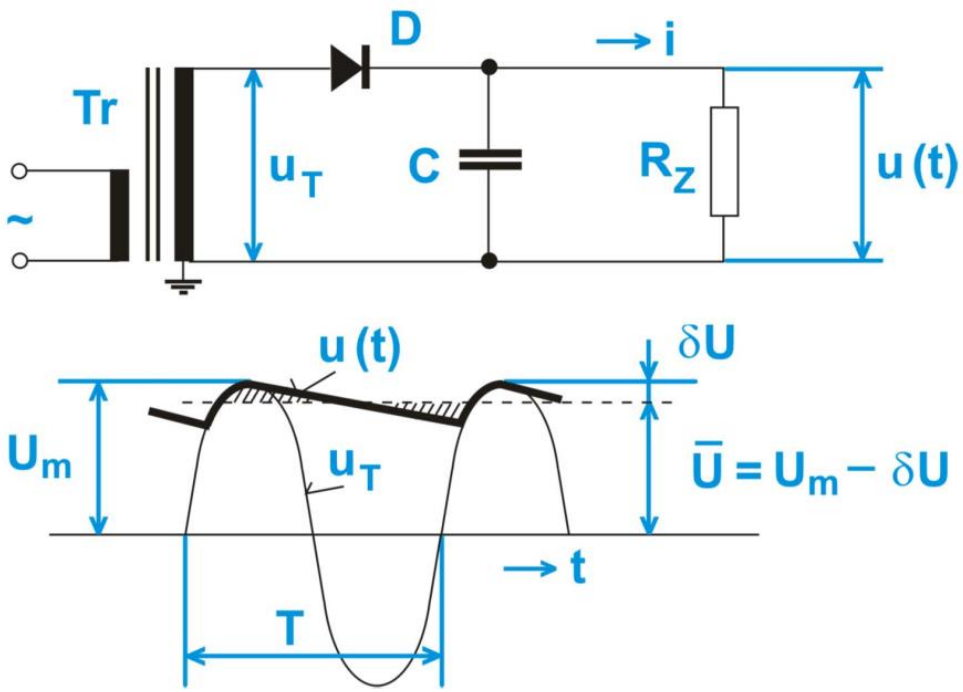

- Zvlnění se snižuje se zvyšujícím se odporem zátěže R_Z, s velikostí kapacity C a frekvence napajecího stř. napětí

Střídavé zdroje vysokých napětí

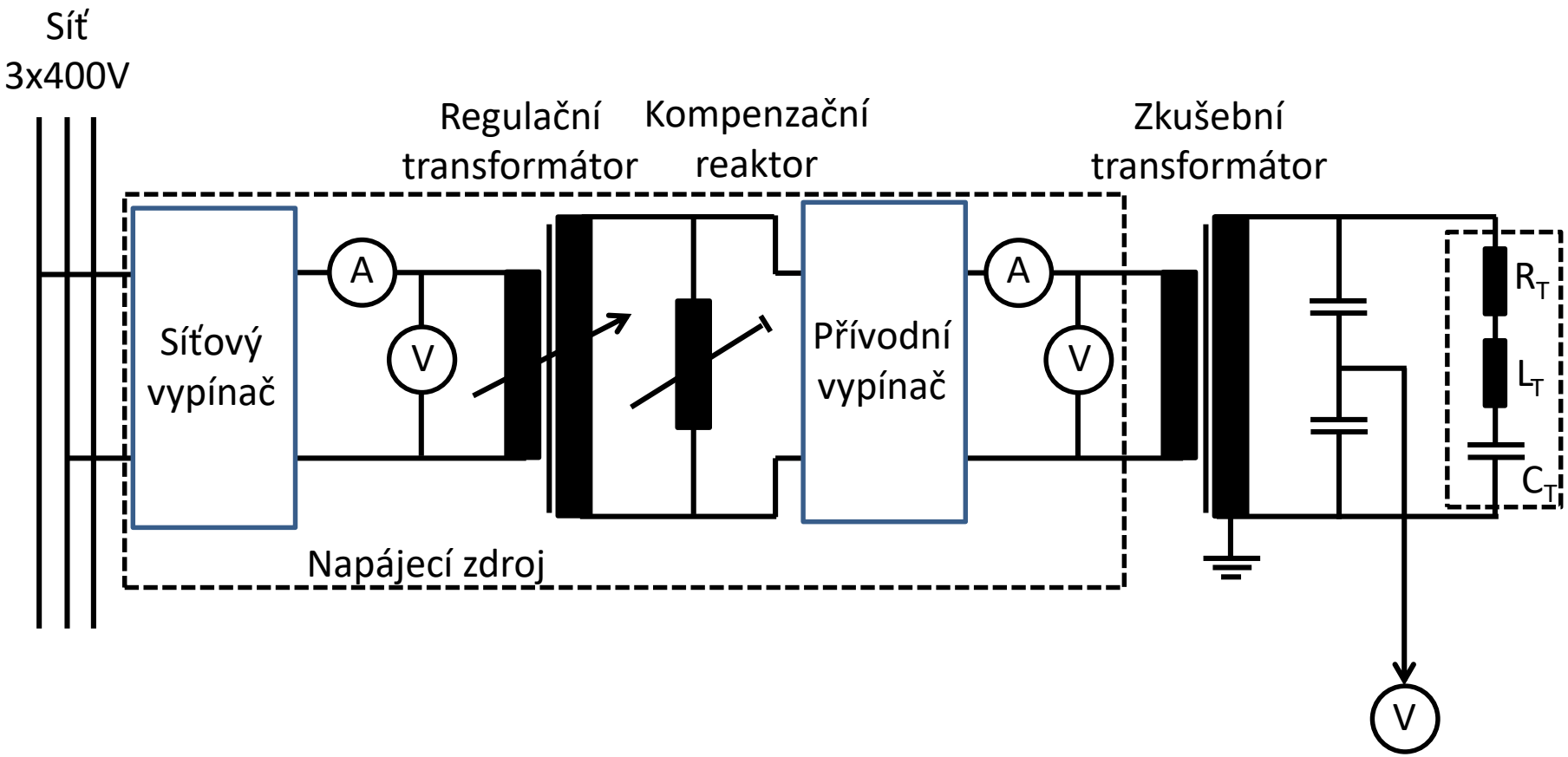

Střídavé zdroje vysokých napětí

Zkušební transformátor s kovovou nádobou

- Lepší podmínky pro chlazení (může být vybaven radiátory)
- Protože je nádoba uzemněna, transformátor nemusí být vzdálen od zdí a ostatních objektů – úspora místa
- Vhodná konstrukce pro venkovní vysokonapěťové testy

Zkušební transformátor s izolační válcovou nádobou

- Nepotřebují průchodku (nádoba je z izolačního materiálu)
- Jsou vhodné pro transformátorové kaskády (až 1500MV)
- Pouze pro vnitřní laboratoře, krátké napěťové zkoušky

Impulzní zdroje vysokých napětí

Jednostupňový rázový generátor

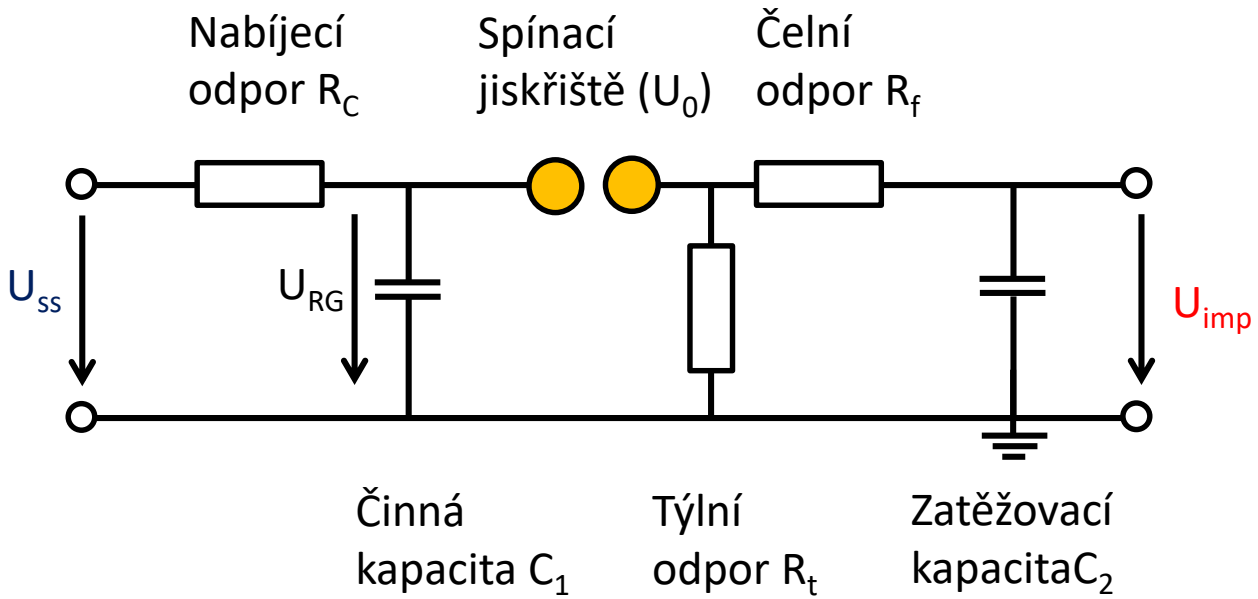

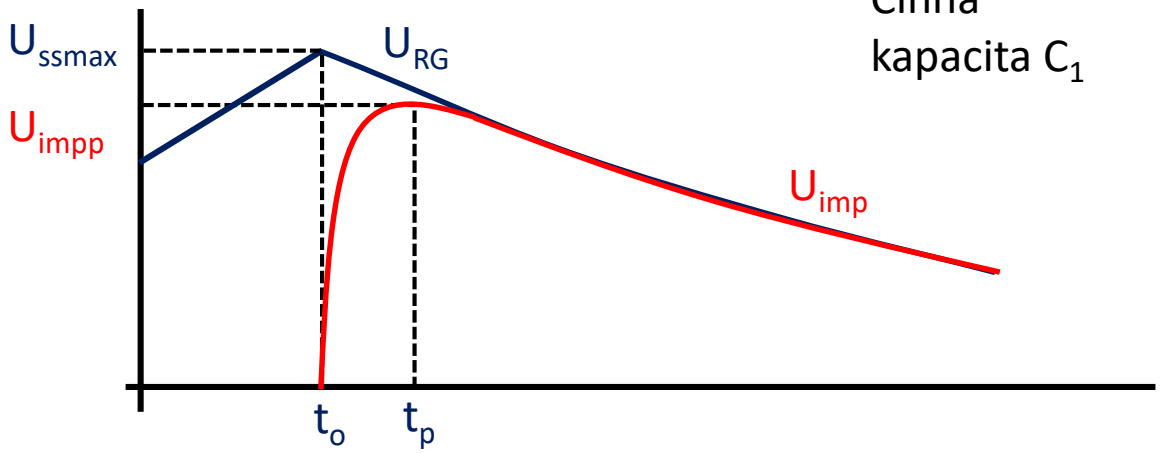

Činitel využití RG

$$\eta = \frac{U_{impp}}{U_{ssmax}} < 1$$

Impulzní zdroje vysokých napětí

Vícestupňový rázový generátor

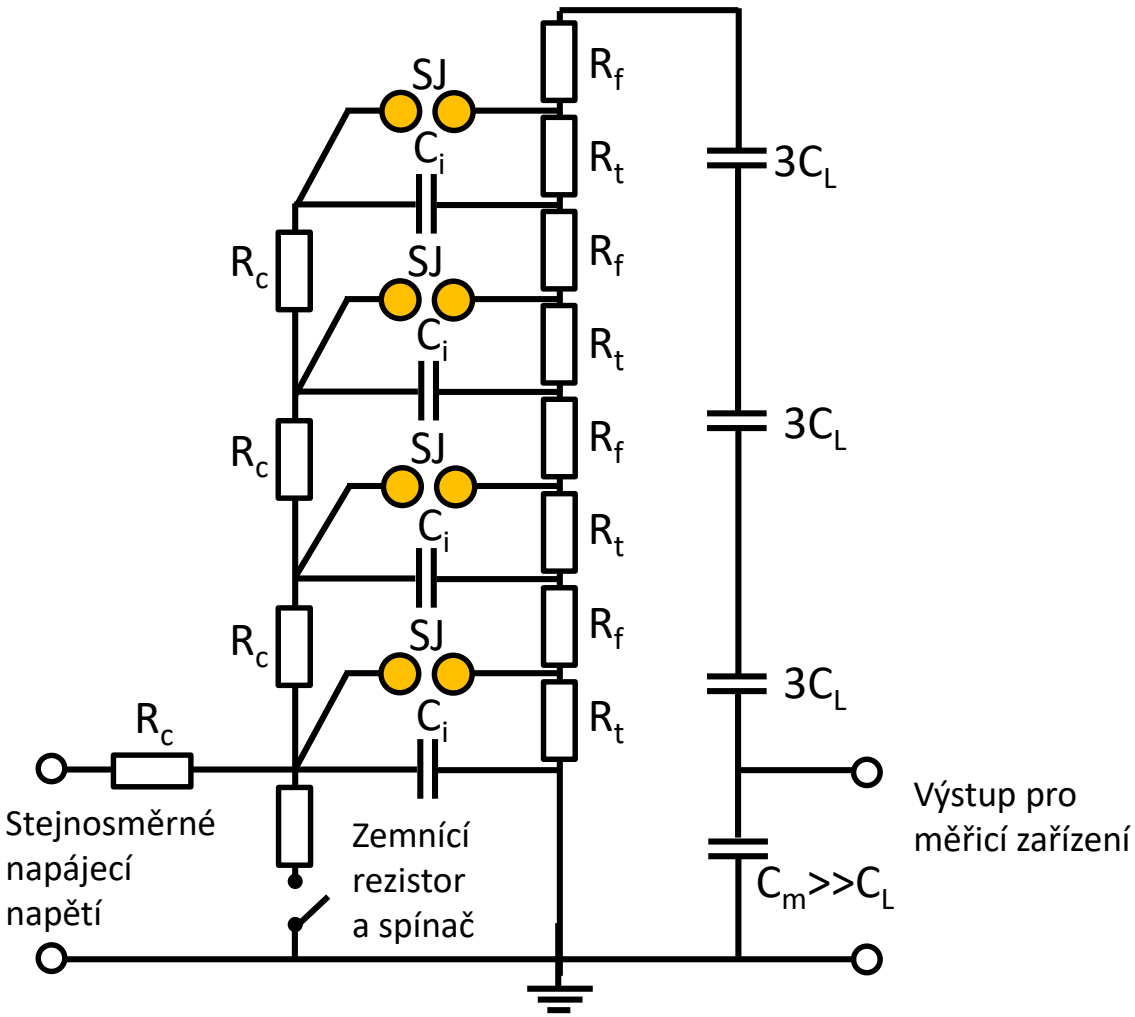

SGSA Impulsní generátor Haefely Hipotronics

Výstupní napětí U_{imp} pro n-stupňový generátor s činitelem využití η a napájecím napětím U_0:

$$U_{imp} = n\eta U_0$$

Řízené spouštění impulzního generáoru (trigatron)

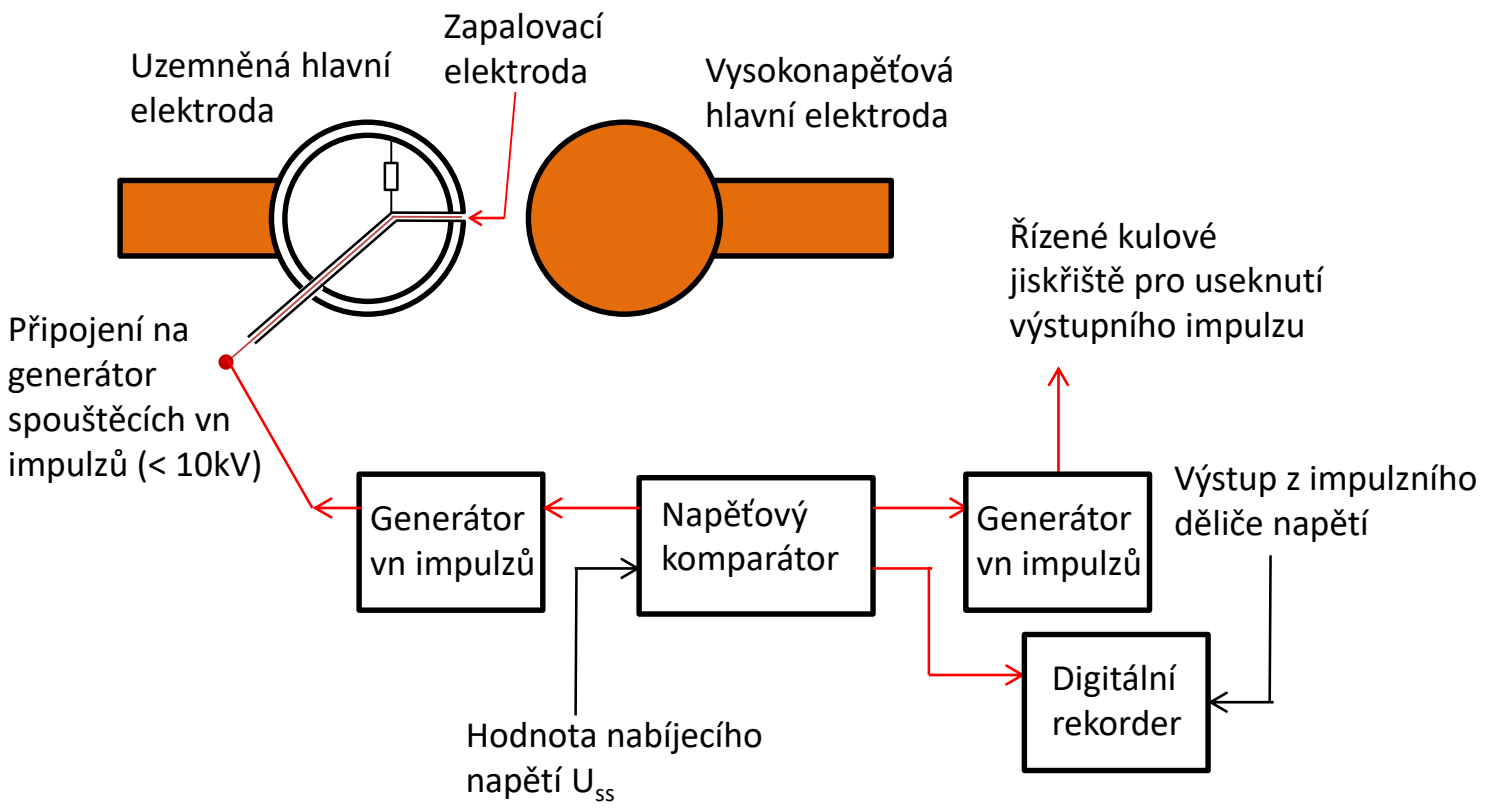

Výstupní napětí z rázového generátoru

Atmosférický impulz

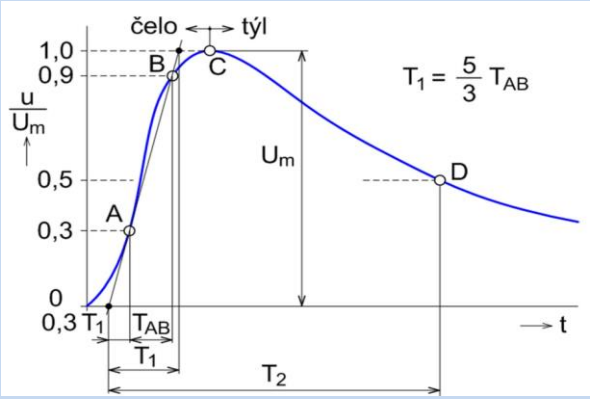

- Polarita a vrcholová hodnota impulzu U_m je dána normou podle jmenovitého napětí zkoušeného zařízení
- Dovolená odchylka vrcholové hodnoty 3 %
- Doba čela T_1=1,2 µs ± 30%
- Doba půltýlu T_2=50 µs ± 20%

Spínací impulz

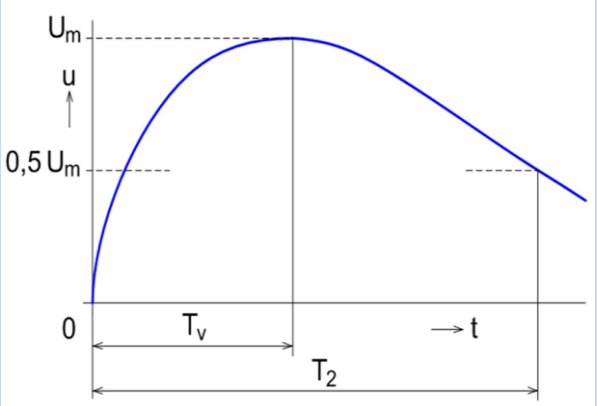

- Polarita a vrcholová hodnota impulzu U_m je dána normou podle jmenovitého napětí zkoušeného zařízení
- Dovolená odchylka vrcholové hodnoty 3 %
- Doba do vrcholu T_v=250 µs ± 20 %
- Doba půltýlu T_2=2500 µs ± 60 %

Vysokonapěťové děliče

- Obecně lze použít odporové, kapacitní, induktivní a kombinované vysokonapěťové děliče
- Induktivní děliče se využívají zejména pro kalibrační účely, pro velmi vysoká napětí jsou drahé
- Vrchní elektroda děličů je opatřena toroidními prstenci, které zabraňují vzniku částečných výbojů
- Proud děliči by měl být menší než 10 mA tj. 1 MΩ/10 kV

Kapacitní vysokonapěťové děliče

- Využívají se zejména pro měření střídavých napětí
- Vn část děliče je obvykle složena z několika kondenzátorů
- Měřené vysoké napětí U_1 lze odvodit z měřeného výstupního nízkého napětí U_2 podle vztahu

$$U_1 = U_2\left(1 + \frac{C_2}{C_1}\right)$$

- Tento jednoduchý vztah však prakticky nelze použít vzhledem k nezanedbatelnému vlivu parazitních kapacit mezi válcem děliče a zemí

Kapacitní vysokonapěťové děliče

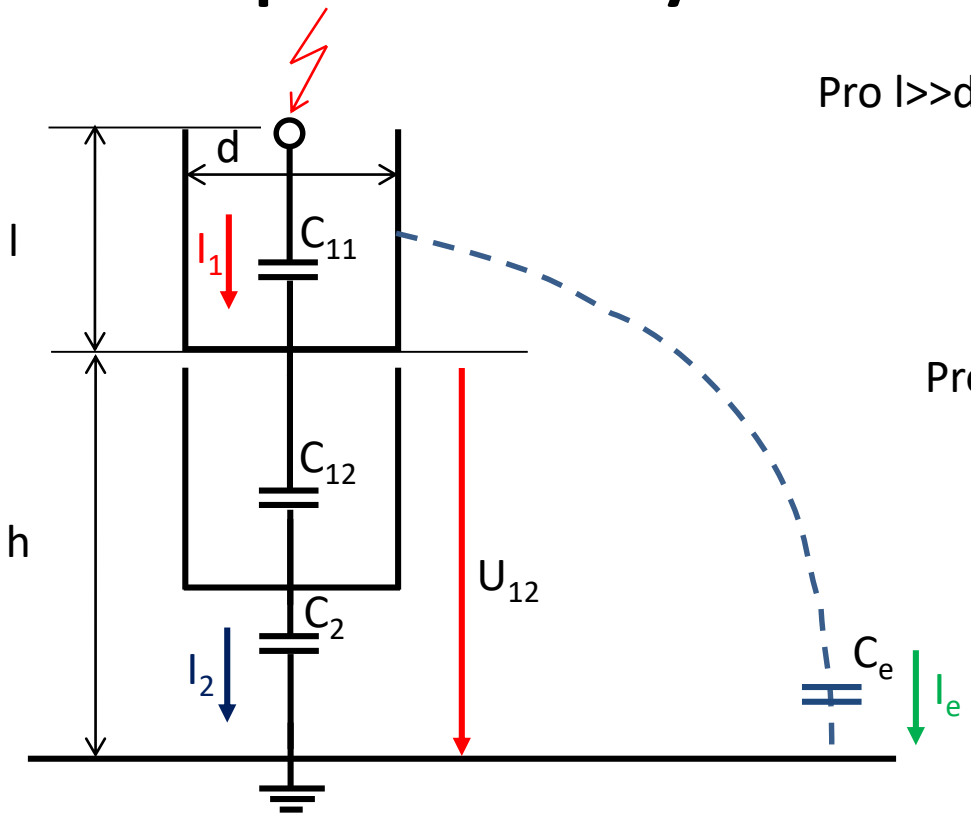

Pro l>>d platí pro C_e přibližný vztah:

$$C_e = \frac{2\pi\varepsilon l}{ln\left\{\frac{2l}{d}\sqrt{\frac{4h+l}{4h+3l}}\right\}}$$

Proud protékající C_{12} a také C_2:

$$I_2 = \omega U_{12} C_{12}$$

Proud protékající parazitní kapacitou C_e mezi stíněním horního kondenzátoru a zemí:

$$I_e = \omega U_{12} C_e$$

Sečtením těchto dvou hodnot dostaneme celkový proud horním vn kondenzátorem:

$$I_1 = I_{12} + I_e$$

Úbytek na horním kondenzátoru je pak: $U_{11} = \frac{I_{11}}{\omega C_{11}}$

Kapacitní vysokonapěťové děliče

Kapacita C_e způsobuje redukci kapacity vn části děliče. Tento efekt se zvětšuje s rostoucím počtem n naskládaných kondenzátorů.

Efektivní kapacita C_1 vn části děliče, která je složena z n kondenzátorů o kapacitě C_{1n}, může být přibližně stanovena jako:

$$C_1 \approx \frac{C_{1n}}{n} - \frac{nC_e}{6}$$

Jak se ukázalo z experimentů, kapacita k zemi C_e každého kondenzátoru závisí jen málo na jeho výšce h nad zemí, proto lze pro výpočet použít zjednodušený vztah:

$$C_e = \frac{2\pi\varepsilon l}{ln\left(\frac{2l}{d}\right)}$$

pak

$$C_1 \approx \frac{C_{1n}}{n} - \frac{n\pi\varepsilon l}{3ln\left(\frac{2l}{d}\right)}$$

Odporové vysokonapěťové děliče

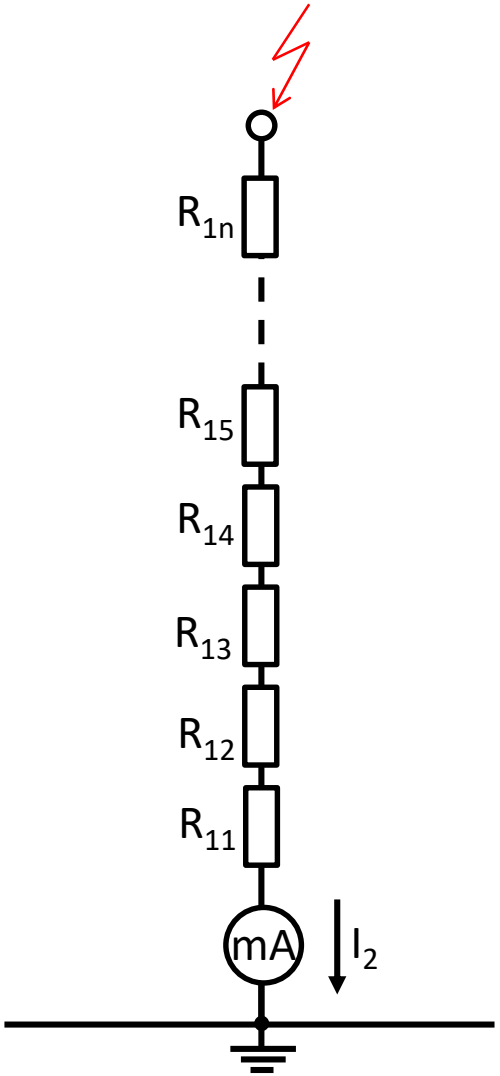

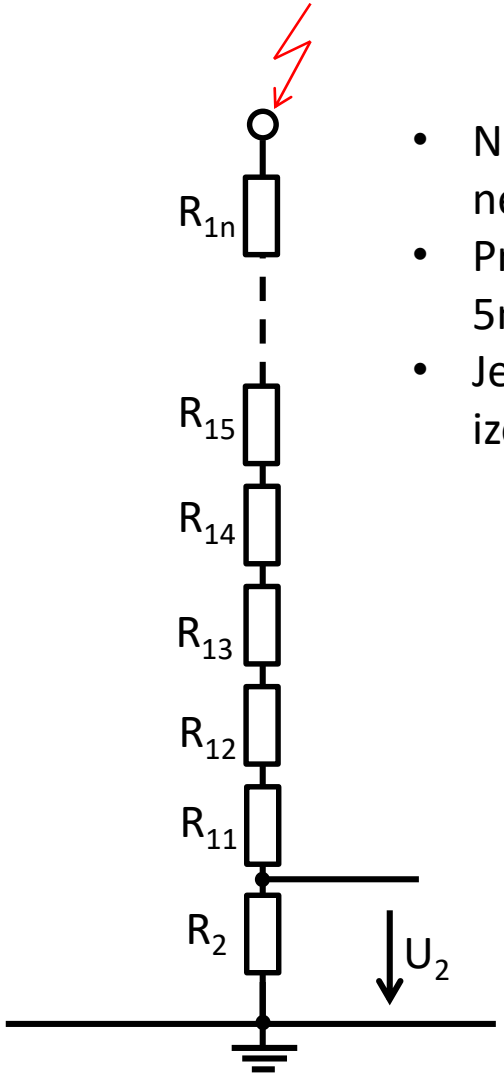

- Nejčastěji se využívá pro měření ss nebo impulzních napětí
- Proud děličem by neměl přesahnout 5mA
- Jednotlivé rezistory jsou ovinuty kolem izolačního válce aby tvořily sipirálu

Kombinovaný RC vysokonapěťový dělič

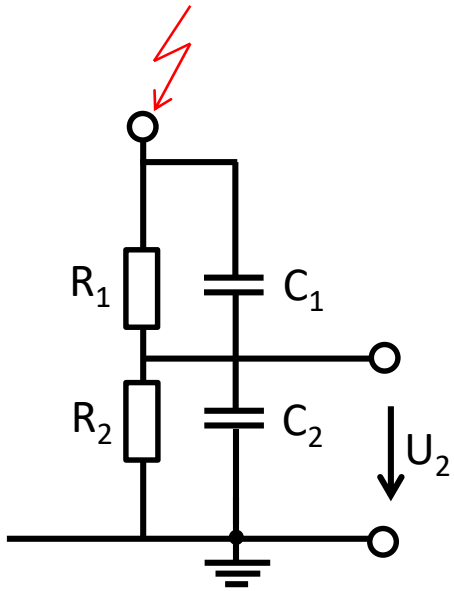

Paralelně řazené prvky

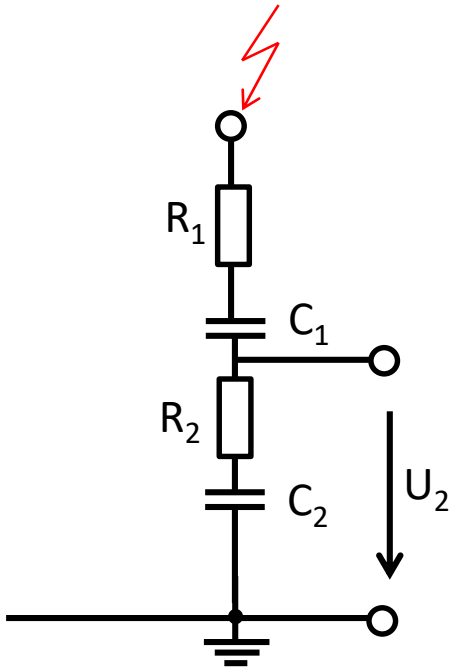

Seriově řazené prvky

- V paralelním zapojení se používá pro měření stř, ss nebo impulzních napětí, v seriovém pro stř a impulzní napětí

Dynamické chování vysokonapěťových děličů

- Pro měření atmosférických impulzních napětí, zejména useknutých v týle, je důležité ověřit dynamické chování vysokonapěťových děličů, zda splňují požadavky na frekvenční rozsah
- Ke zjišťování odezvy děliče na jednotkový skok se používá generátoru s dobou náběhu kolem několika ns a amplitudou stovek voltů

Doba odezvy děliče:

$$T_{res} = \int_{O_1}^{\infty} \big(1 - g(t)\big)dt = T_\alpha - T_\beta + T_\gamma - \cdots$$

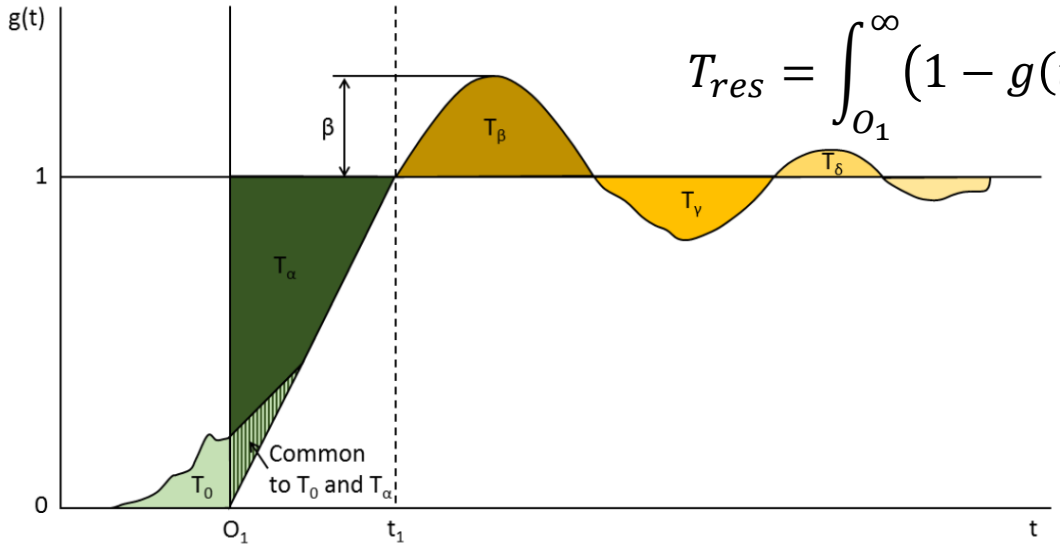

Normalizovaná odezva děliče na jednotkový skok

Elektrostatický voltmetr

- Přímá metoda měření vysokých stejnosměrných a střídavých napětí
- Elektrostatické voltmetry mohou být přímo připojeny do vysokonapěťových obvodů do 200 kV, pro vyšší napětí za použití napěťového děliče

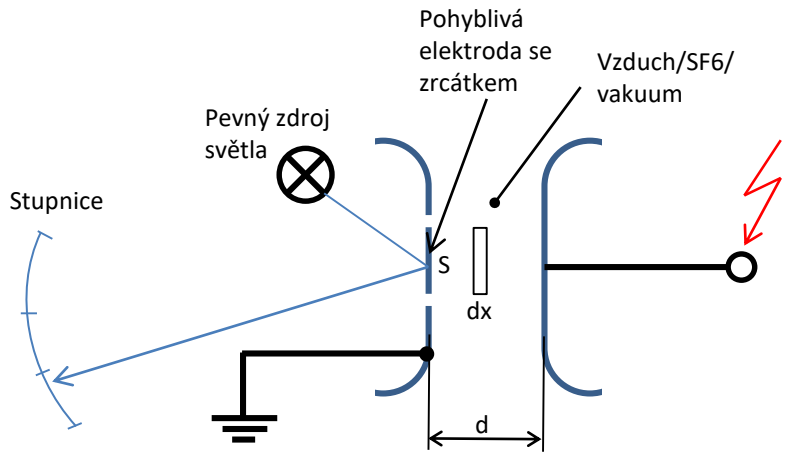

Hustota energie el. pole mezi elektrodami

$$w_e = \frac{1}{2}\varepsilon E^2$$

Hustota energie v elementu dx

$$dw = w_e S dx = \frac{1}{2}\varepsilon S E^2 dx$$

Síla působící na volnou elektrodu

$$F = \frac{dw}{dx} = \frac{1}{2}\varepsilon S E^2 = \frac{1}{2}\varepsilon S \frac{U^2}{d^2}$$

Střední hodnota síly pro časově proměnné napětí

$$\frac{1}{T}\int_0^T F(t)dt = \frac{\varepsilon S}{2d^2 T}\int_0^T U^2(t) = \frac{\varepsilon S}{2d^2} U_{RMS}^2$$

Kulová jiskřiště

- Přeskoková napětí v homogenním nebo málo nehomogením elektrickém poli, jako je napříkad mezi kulovými elektrodami ve vzduchu, vykazují vysokou stabilitu a malý rozptyl -> lze je využít k měření vrcholové hodnoty napětí
- Dnes již nejsou ve zkušebnách a laboratořích využívána pro denní měření, mohou být používána k ověření automatických měřicích systémů a testu linearity

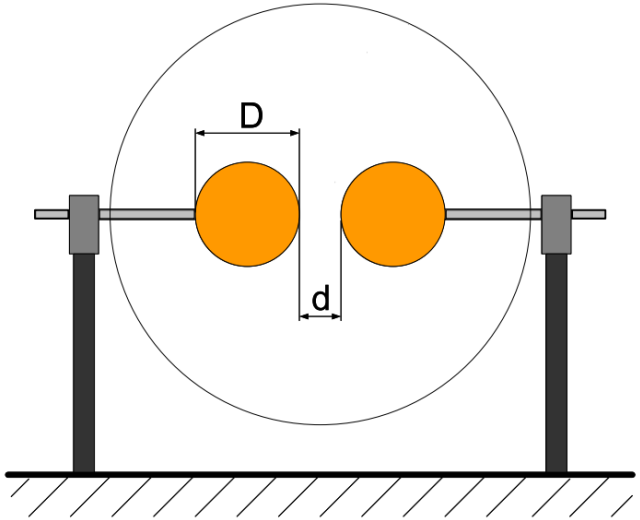

Závislost přeskokového napětí na vzdálenosti elektrod d pro různé průměry elektrod D

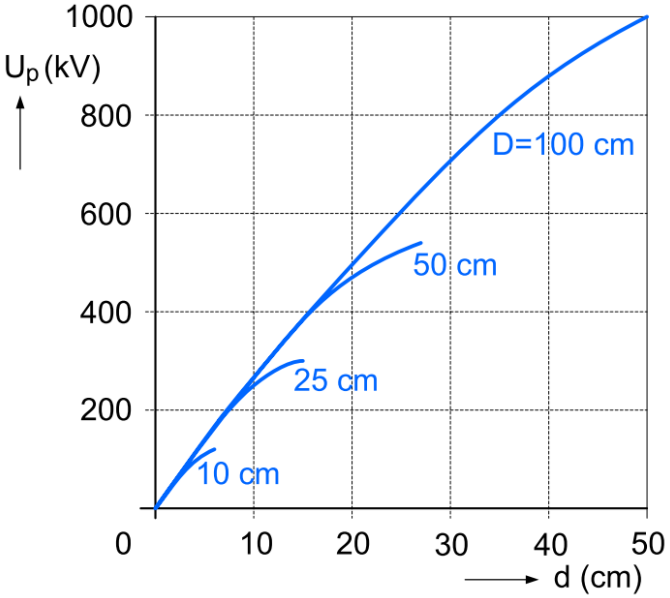

Přepočet na atmosférické podmínky

- Při měření pomocí kulových jiskřišť se přeskokové napětí stanoví na základě tabulek pro normální atmosférické napětí -> výsledky se musí korigovat na aktuální atmosférické podmínky
- Normální atmosférické podmínky
  - Normální teplota t_N = 20 °C
  - Normální tlak p_N = 101,3 kPa
  - Normální vlhkost g_N = 11 g/m^3
- Hustota vzduchu

$$\delta = \frac{t_N + 273}{t_a + 273} \cdot \frac{p_a}{p_N}$$

- Skutečné měřené napětí U_s lze pak stanovit z tabulkové hodnoty U_N jako:

$$U_S = U_N \frac{k_h}{k_v} = U_N \delta$$

- Přičemž $k_h = \delta$ pro $0{,}95 < \delta < 1{,}05$ a $k_v = 1$

Měřicí transformátory napětí

- Speciální transformátory, které jsou navrženy tak, aby transformovaly vysoké napětí na nízké napětí (obvykle 100 V) s danou přesností
- Mohou být v provedení jako induktivní (do 145kV) nebo kapacitní (nad 145kV)

Induktivní měřicí transformátor

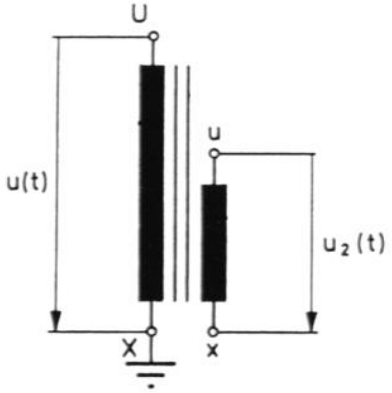

Kapacitní měřicí transformátor

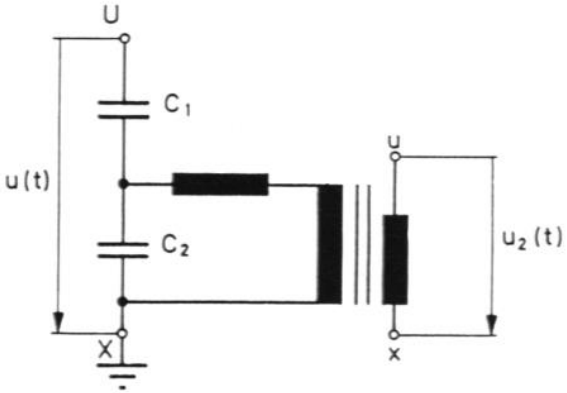

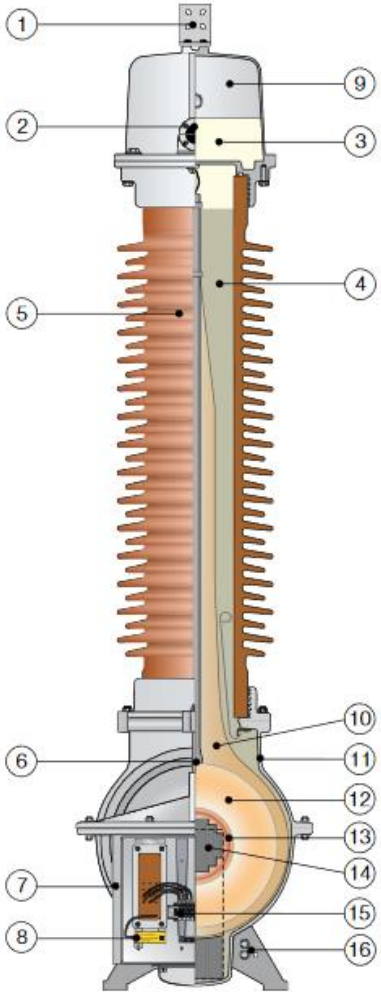

1 – primární svorka,
2 – indikátor úrovně oleje
3 – olej
4 – křemenné plnivo
5 – izolátor
6 – závěsné oko
7 – svorkovnice sekundáru
8 – nulová svorka
9 – expanzní systém
10 – papírová izolace
11 – nádoba
12 – primární vinutí
13 – sekundární vinutí
14 – magnetické jádro
15 – sekundární svorky
16 – zemní svorka

ABB, Buyer's guide